
ERDAL ÖZ'ÜN YARALISIN ADLI ROMANINDA TOPLUMSAL BİR 'YARA': ŞİDDET

A SOCIAL 'WOUND' IN ERDAL ÖZ'S NOVEL "YOU ARE WOUNDED": VIOLENCE

СОЦИАЛЬНАЯ РАНА: НАСИЛИЕ В РОМАНЕ ЭРДАЛА ОЗА ТЫ РАНЕН

Tuğba KÜÇÜK*

ÖZ

Yaralısın Erdal Öz'ün Türk siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktası olan 12 Mart 1971 dönemini anlatan romanlarından. Romanda "Siyasi Suçlu" olarak gözaltına alınan bir kişinin maruz kaldığı şiddet gözler önüne serilmiştir. *Yaralısın* romanında şiddetle insanın nesneleştirilmesi yoluyla yok edilmesi anlatılmaktadır. Şiddet kökleri insanlık kadar eski bir davranıştır. Geride bıraktığımız yüzyılda şiddetin dozu ve biçimleri artmıştır. Biçimleri farklı olsa da şiddet, toplumun en küçük birimi aileden başlayarak her toplulukta görülmektedir. Temelinde dürtü olan şiddetin amacı çeşitlendikçe şiddet türleri ortaya çıkmıştır. *Yaralısın* romanında da birkaç çeşit şiddet görülmekle birlikte temelinde yaşamı yok etme, insanı nesneleştirme vardır.

Şiddetin fiziksel, cinsel, duygusal, psikolojik ve ekonomik boyutları ve türleri vardır. Temel olarak bu türler de kendi aralarında farklı alt türlere ayrılır. *Yaralısın* romanında fiziksel, cinsel, duygusal ve psikolojik şiddet türleri karşımıza çıkar. Psikolojik şiddetin boyutları çok katmanlıdır ve bu katmanların arasında sadizm odaklı şiddet ve kana susamışlık öne çıkar.

Bu makalede, ilk olarak insanlık tarihiyle koşut olan ve uygarlık seviyesindeki gelişime rağmen farklı biçimleriyle uygulanmaya devam eden şiddetin tanımı yapılmıştır. Genel tanımlamanın ardından, şiddet türleri kuramsal bir çerçeve ile irdelenmiştir. Yapılan şiddet bölümlenmesine bağlı olarak, *Yaralısın* romanında görünürde güçlü ama aslında güçsüz insanların var olmak için ötekileri nasıl bir nesneye dönüştürdüğü ile ilgili çözümler yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yaralısın, Şiddet, Nesneleştirme, İkinci Kişi Anlatıcı

* ORCID: [0000-0002-7722-2248](https://orcid.org/0000-0002-7722-2248), Doktora Öğrencisi, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı ABD, tugbakucuk016@gmail.com.tr

Erdal Öz'ün Yaralınsın Adlı Romanında Toplumsal Bir 'Yara': Şiddet

ABSTRACT

"*You are wounded*" is one of Erdal Öz's novels that tells about the period of March 12, 1971, which is an important turning point in Turkish political history. The novel shows the violence suffered by a person detained as a "Political Criminal". The novel "*You are wounded*" describes the destruction of a person through objectification. Violence is a behavior that has its roots as old as humanity. The dose and forms of violence have increased in the century we have left behind. Although their forms are different, violence is observed in every community, starting with the smallest unit of society, the family. As the purpose of violence, which is based on the urge, has diversified, types of violence have emerged. Although there are also several types of violence in the novel "*You are wounded*", its basis is the destruction of life, the objectification of man.

There are physical, sexual, emotional, psychological, and economic dimensions and types of violence. Basically, these species are also decoupled into different subspecies among themselves. Physical, sexual, emotional, and psychological types of violence occur in the novel "*You are wounded*". The dimensions of psychological violence are multi-layered, and sadism-oriented violence and bloodthirstiness stand out among these layers.

In this paper, the definition of violence, which is associated with the history of mankind and continues to be applied in its different forms despite the development at the level of civilization, is made first. After the general definition, the types of violence were introduced with a theoretical framework. In the novel "*You are wounded*", depending on the partitioning of violence, analyzes were made about how seemingly strong but actually powerless people turn others into an object to exist.

Keywords: You are wounded, Violence, Objectification, Second Person Narrator

АННОТАЦИЯ

"Ты ранен" — один из романов Эрдала Оза, описывающий период 12 марта 1971 года, один из важных поворотных моментов в политической истории Турции. В романе раскрывается насилие человека, задержанного как "политический преступник" и рассказывается об уничтожении человека путём объективации. Насилие — это поведение такое же древнее, как человечество. В последнее столетие доза и формы насилия увеличились. Хотя его формы различны, насилие наблюдается в каждом сообществе, начиная с самой маленькой ячейки общества, семьи. По мере того как цель насилия, в основе которого лежит побуждение, возникли разнообразные виды насилия. Хотя в романе есть несколько видов насилия, но в основе его наблюдается разрушение жизни и объективация людей.

Существуют физические, сексуальные, эмоциональные, психологические и экономические аспекты и виды насилия. В основном, эти виды также делятся на разные подвиды между собой. Аспекты психологического насилия многослойны и среди этих слоев выделяются садистско-ориентированное насилие и кровожадность. В данной статье, впервые очередь дается определение насилия, которое параллельно с историей человечества и продолжает применяться в разных формах, несмотря на развитие на уровне цивилизации. После общего определения виды насилия были рассмотрены с теоретической точки зрения. В зависимости от сегментации насилия в романе, был проведён анализ тех героев романа, которые кажутся сильными, но на самом деле являются бессильными, однако стараются превращать других в объект насилия.

Ключевые слова: вы ранены, насилие, объективация, рассказчик от второго лица

GİRİŞ

Psikoloji ve sosyoloji başta olmak üzere insanın kişilik yapısını ve özellikle bilinçaltını sonrasında ise toplumsal bir varlık olarak genel yapısını inceleyen birçok bilim alanı insanın hangi durumlarda ne tür şiddet eğilimi ve potansiyeli olduğunu ve bu potansiyelin ne zaman ortaya çıktığını ortaya koymaya çalışmıştır. Bunun temel önemi insanlık tarihine damgasını vurmuş savaşları, talanları, yağmayı, kitlesel ölümleri, soykırımları ve daha bireysel düzlemde ise cinayeti, yaralamayı ve diğer fiziksel ve ruhsal şiddet türlerini anlamayı ve arka planında yatan olguları anlamayı sağlamasıdır. Şiddet insanlık tarihiyle özdeş olmasına karşın, özellikle bireyin kendini gerçekleştirme konusunda sıkıntılar yaşadığı 20. yüzyılda artmış ve çeşitlenmiştir.

Şiddet çok yönlüdür ve çeşitli biçimlerde uygulanabilen bir tür aşırılıktır. Şiddet fiziksel, cinsel, duygusal/psikolojik ve ekonomik olarak çeşitlendirilebilir. Fiziksel şiddetin temelinde karşıdakine fiziksel olarak zarar verme vardır. Bu şiddet türünde silah, bıçak, sopa gibi birçok araç kullanılabilir gibi araçsız da fiziksel şiddet biçimleri bulunmaktadır. Cinsel şiddet kadın, çocuk, hayvan gibi fiziksel olarak güçsüz olarak görülen canlılar üzerinde uygulanır. Cinsel şiddetin temelinde karşıdakini nesneleştirme ve kendisini iktidarın sahibi ve uygulayıcı, yani bir tür tanrısal konumda bulunmayı ve gücün dayatılmasını içerir. Duygusal/psikolojik şiddetin sınırları ise diğer şiddet türlerine göre daha geniştir. Temelde karşıdakini aşağılamak, küçük düşürmek, hasta veya suçlu hissettirmek olan psikolojik şiddetin kanıtlanması oldukça güçtür. Ekonomik şiddet ise maddi güç ve üstünlüğe sahip olan bireyin bunlardan yoksun bulunan karşıdaki bireyi küçük düşürmek, ona hakaret etmek, denetlemek ve ceza vermek amaçlarıyla kullanılmaktadır.

Şiddetin türleriyle birlikte araçları da değişkenlik gösterir. Silah, bıçak gibi fiziksel acı ya da zarar verebilecek araçlara ek olarak dil, para, beden gibi birçok “araç” şiddet için kullanılır. Bu araçlar çeşitlendirilebilir. Şiddetin bilinçli ve amaçlı şekilde yapılması işkenceyi doğurur. Nükleer bombalar, soykırımlar, savaşların yanı sıra elektrot, şırınga ve rektoskop (kurbanın anüsüne kemirici ve tırmalayıcı fareler yerleştirmek için özel bir alet) gibi pek çok aletle yapılan işkenceler şiddetin derecesinin göstergesidir. Şiddet çeşitli olmakla birlikte dünyanın tamamında yaygınlaşmıştır. Dünyanın demokratik olarak nitelendirilen bölgelerinde dahi şiddetin varlığı üst seviyededir.

12 Mart Muhtırası, 12 Mart 1971 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a bir muhtıra vererek 32. Türkiye hükümetinin istifaya zorlandığı askerî müdahaledir. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde meydana gelmiş dördüncü ve başarılı olmuş ikinci askeri darbe eylemidir. Türkiye'de sol görüşün artması, TİP'in meclise girmesi ve Sovyet desteklerinin çoğalması gibi nedenlerle verilen Muhtıra sonrasında Parlamento fesih edilmemiş, partiler kapatılmamış ve anayasa askıya alınmamıştır. Fakat TSK tarafsız bir başbakan talep etmiştir. Bunun sonucunda CHP Kocaeli milletvekili Nihat Erim partisinden istifa ederek partiler üstü reform hükümetini kurmuştur. 26 Nisan 1971'de şiddet eylemlerini durdurmak amacıyla on bir ilde sıkıyönetim ilan edilmiştir. Devam

Erdal Öz'ün *Yaralınsın* Adlı Romanında Toplumsal Bir 'Yara': Şiddet

eden süreçte şiddet yanlıları tarafından İsrail Başkonsolosu kaçırılarak öldürülmüştür. Bu aşamadan sonra profesörler, yazarlar, öğretmenler ve aydın kesimdeki hemen hemen bütün sol eğilimli kişiler gözaltına alınmıştır. Sol görüşlü yayınlar yasaklanmış ve bu yayınların toplanması için sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Bu dönemde solcu ve cuntacı sayılan insanların kovuşturmalarla ve zaman zaman işkencelerle karşılaştığı, bu durumun 1973 seçimlerine kadar devam ettiği belirtilmektedir (Gülbay, 2017: 38-47).

Yaralınsın romanı 12 Mart dönemini anlatan eserlerdendir. Erdal Öz *Yaralınsın*'da kendilerini güçsüz hisseden insanların gücü elde edince yaşamı yok edişini gözler önüne serer. *Yaralınsın* romanı ikinci kişi anlatıcının kullanıldığı romanlardan biridir. Sen/siz dilini kullanan ikinci kişi anlatıcı sık kullanılan bir anlatıcı türü değildir. Anlatmaya bağlı metinlerde sen/siz dilini kullanmak, olayların okuyucu tarafından daha iyi hissedilmesini sağlar. Yani bu metinlerde olayları yaşayanlar eserdeki kişiler değil, okuyucudur. Sen diliyle yazılan *Yaralınsın* romanında da olayları Siyasi Suçlu yerine okuyucu hisseder, yaşar. Romanın şiddet izleği ikinci kişi anlatıcı ile etkisini arttırmıştır.

Erdal Öz'ün *Yaralınsın* romanı 12 Mart döneminde, yasaklı kitap okuma nedeniyle tutuklanan "suçlu"nun maruz kaldığı şiddet yoluyla nesneleştirilmesi anlatılmaktadır. Bu makalede, şiddet türleri nedenleriyle ele alınarak *Yaralınsın* adlı romanda hangi tür şiddetin görüldüğü ve romanda işlenen şiddetin okuyucu tarafından hissedebilmesi/yaşanması için kullanılan sen/siz dili incelenecektir.

1. ŞİDDET YOLUYLA NESNELEŞTİRME

Yeni dünya düzeninde topluluklar arasındaki farklılıklar vurgulanır ve desteklenir. "Farklılıkların vurgulanması, özellikle farklı etnik kimliklerden, inançlardan ve azınlıklardan oluşmuş devletler ve toplumlar için bir yıkım olasılığını ortaya çıkarır." (Aşkaroğlu, 2015:36). Bu yıkım sonucunda toplumun her biriminde şiddet ortaya çıkar. Şiddet bir canlıya, eşyaya, topluluğa zarar verme amacıyla yapılan her türlü davranıştır. Şiddet, kökleri çok eski olan bir davranış olsa da geride bıraktığımız yüzyıl şiddetin dozu ve biçimleri açısından uzun bir yüzyıl olmuştur. Şiddetin dozu ve biçimleriyle birlikte yaygınlığı da şaşırtıcıdır. John Keane'e göre dehşet verici bu yüzyılın ardından dünya iki kesime ayrılmıştır (1996: 14-15): Birincisi dünya nüfusunun yedide birine ve dünya gücünün çoğunluğuna sahip olan demokratik barış bölgesidir. Diğer bölgeden açık ve ferah parlamenter demokrasiye sahip bu bölge güvenlik topluluğunu oluşturmaktadır. Sivil barışın hâkim olduğu topluluktur. İkincisi dünyanın geri kalanı, şiddetli anaşinin hüküm sürdüğü bölgedir. Burası "savaş ve savaş beylerinin, açlık ve hukuksuzluğun kışkacına umutsuzca sıkışıp kalmış"tır (Keane, 1996: 14). Bu bölge medeniyet ve istikrardan uzaktır ve burada gerçekleşen darbeler, devrimler, iç ve uluslararası savaşlar insanların yaşamlarını zorlaştırmıştır (Keane, 1996: 14). Dünya bu şekilde bölgelere ayrılrsa da gerek demokratik barış bölgesinde gerek şiddetli anaşinin hüküm sürdüğü bölgede şiddet kaçınılmaz olmaktadır. Küresel silah ve uyuşturucu üretimi, kitlesel göç, yoksulluk, etnik gerilimler gibi pek çok sebeple şiddet bütün dünyanın yakından tanıdığı bir davranış olmuştur (Keane,

1996: 15). Sosyolojik bir çözümleme yapan Keane, şiddetin her toplumda var olduğunu vurgular.

Bütün dünyada yayılan şiddetin amacı, hedef kitlesi, biçimi gibi sebeplerle çeşitlenmektedir. Fromm'a göre şiddetin çeşitlenmesinin temelinde değişik, bilinçsiz dürtüler yatmaktadır (1990: 20). Buna göre Fromm şiddetin biçimlerini şu şekilde dile getirmektedir (1990: 20-33):

a. Oyunda ortaya çıkan şiddettir; bu şiddetin en normal ve hastaliksız biçimidir. Bu tür şiddetin temelinde yıkıcılık ve nefret yoktur; amacı oyunda yeteneğini göstermedir. Birçok oyunda görülen şiddetin temelinde ölüm olmasa da rakibe yönelik bilinçsiz saldırganlık ve yıkıcılık olabilir. Bu tür şiddetin temelinde yok etmek yerine beceri göstermek vardır.

b. Tepkisel şiddettir; bu şiddetin temelinde korku vardır. Tepkisel şiddet insanın yaşamını, özgürlüğünü, onurunu ve malını korumak için kullandığı türdür. Ölümden çok yaşamın hizmetinde bulunan tepkisel şiddet, en yaygın görülen şiddet biçimidir. Yaşam için kullanılan şiddet yok etmek için kullanılan şiddetle aynı niteliktedir.

c. Şiddet türü ise engellemelerden doğan gerginlikteki şiddettir. Tepkisel şiddet gibi yaşamak için gösterilen bu şiddet türü daha çok hayvanların, çocukların ve erginlerin başvurdukları şiddet biçimidir. İstek veya gereksinimleri karşılanmayan hayvanlar, çocuklar ve erginler bu türden şiddet gösterirler.

d. Gıpta ve kıskançlıktan doğan düşmanlıktır. Bu tür şiddetin temelinde de engellemelerden doğan saldırganlık vardır. Bir başkasını kıskanma şiddete sebep olur.

e. Bir diğer şiddet türü oç alıcı şiddettir. Bu şiddet türünde zarara uğramış kişi büyüdü bir biçimde yapılmış bir şeyi bozmak amacındadır. Oç alıcı şiddeti ilkel ve uygar topluluklarda görmek mümkündür. Oç alma dürtüsü bireyin, topluluğun yaratıcılığı ve gücü ile ters orantılıdır.

f. Oç alıcı şiddete yakından bağlı olan inancın yıkılmasından doğan yıkıcılıktır. Bu tür şiddet çoğu zaman çocuğun yaşamında görülmektedir. Birey bebeklikten itibaren güvenilir ortamda, ebeveynlerine güvenerek büyümeyi hak eder. Ebeveynlerinin yanlış davranışlarını görerek yetişen çocuklarda bu güven yıkılır. İnancını yitiren kişi sinik, yıkıcı biri olur. Umut kırıklığıyla büyüyen kişi yaşamdan nefret eder.

g. Şiddet türü ödünleyici şiddettir. Yaşamında güçsüz olan insanlar, güçsüzlüğün yarattığı bu acı insanlık dengesinin bozulmasına neden olur. Yaşamı yok etmek güçsüzlüğün verdiği acıdan kurtulmak demektir. Yaşam yaratmak güçsüz insanlarda bulunmayan nitelikler gerektirir. Yaşamı yok etmek için şiddet yeterlidir.

Güçsüz insan tabancası, bıçağı ya da kuvvetli bir bileği olduğu sürece başkalarının ya da kendisinin içindeki yaşamı yok ederek aşabilir onu. Böylece kendisini yadsıyan yaşamdan oç almış olur. Ödünleyici

Erdal Öz'ün *Yaralınsın* Adlı Romanında Toplumsal Bir 'Yara': Şiddet

şiddet güçsüzlükten doğan, güçsüzlüğü ödünleyen bir şiddet türüdür. Yaratamayan insan yok etmek ister; yaratırken, yok ederken salt bir yaratık olma rolünün ötesine geçer (Fromm, 1990: 28). Böyle insanlar insan olmak için yok etme ihtiyacını hissederler çünkü insan olmak nesne olma durumunu aşmak demektir.

h. Bir canlı (ister hayvan ister insan olsun) üzerinde tam ve kesin denetim sağlama dürtüsüdür. Ödünleyici şiddete çok yakın olsa da bu dürtü sadizmin özünü oluşturur. Sadizmin bütün türleri tek bir dürtüye dayanır: “Başka birisinin üzerinde tam bir egemenlik kurmak, onu isteklerimizin çaresiz nesnesi durumuna sokmak, onun tanrısı olmak, onunla istediğimiz gibi oynayabilmek.” (Fromm, 1990: 29). İnsana acı çektirmek amacıyla başkalarını aşağılamak, tutsak etmek başvurduğu yollardandır. Sadist dürtünün özünde canlılar üzerinde kesin egemenlik kurmanın zevki vardır. Bununla birlikte sadizmin özünde insanı bir nesneye, cansız bir varlığa dönüştürmek vardır. Tam ve kesin denetim altında canlılar yaşamın tek temel niteliğini yani özgürlüğünü kaybederler. İnsan içindeki şiddet yaşama isteği kadar yoğun ve güçlüdür. Şiddetin bu kadar güçlü olma nedeni kendisinin nesneye dönüşmüş olması, yaşamı var etmeye gücü olmadığı için yaşamı yok etmeyi seçmesidir. “Ödünleyici şiddet yaşanmamış, sakat bir yaşamın sonunda zorunlu olarak doğan bir şiddet türüdür.” (Fromm, 1990: 29). Bu şiddet türü insan yaşamını yok etmeyi amaçlayan hastalıklı bir davranıştır.

i. Bir diğer şiddet türü ise kana susamışlıktır. Bu, tamamen doğaya bağlı olarak yaşayan insanın kan tutkusudur. İlkel insanın yaşamı aşma yolu onun öldürme tutkusu olmuştur. İlkel insan için kan yaşamın özünü oluşturur. Kan akıtan ilkel insan kendini canlı, güçlü, eşsiz ve başkalarından üstün kılar. Öldürmek en ilkel düzeyde kendini gerçekleştirmenin bir yoludur.

Yaralınsın romanında söz ettiğimiz iki şiddet türü öne çıkar. Birincisi, karşıdaki canlı üzerinde tam ve kesin denetim sağlama dürtüsüyle gösterilen şiddettir. Bu şiddet türünün temelinde sadizm vardır. İkincisi ise şiddetin en ilkel türü kana susamışlıktır. İki tür şiddet *Yaralınsın* romanında görülmüştür.

Darbe dönemini anlatan roman, iktidarın bireylere uyguladığı şiddeti gözler önüne sermektedir. Fromm'un tam ve kesin denetim sağlama dürtüsü olarak nitelediği şiddetin özünde sadizm vardır. Siyasi Suçlu'yu gözaltına alan kişiler sadizmin hâkim olduğu bu dürtü ile hareket etmektedirler. Şiddete Siyasi Suçlu'yu çırılçıplak bırakan işkenceciler, şiddete utandırmayla başlarlar:

“Çırılçıplak kalıyorsun. Üstelik donun...”

Utanç içindesin. Ama her şey o kadar senin dışında ki. Öbür küçük odada inen ilk yumruklarla donuna kirletmen de, şimdiki çırılçıplaklığın da, içindeki bulantıyla karışıp utancı da örten bir iğrençlik, bir çirkinlik tablosu oluvermiş.” (Öz, 2018: 103).

Siyasi Suçlu'yu kendisini kaybedene kadar döverler. İşkenceciler onun çektiği acıdan zevk alırlar fakat bu onlara yetmez. Siyasi Suçlu'yu aşağılamak ve

küçük düşürmek için şiddetin dozunu artırır. Şiddetin bir sonraki adımı Siyasi Suçlu'nun bütün vücuduna elektrik vermek olur. İşkencecilerin şiddetinin temelinde sadizm olduğu görülür.

Suluk soluğa kalan Siyasi Suçlu ölüp ölmeyeceğini düşünür. Artık çıplaklığından bile utanmaz. Bekler. Gözlerini açıp başını kaldırır, bakar. Gözlüklünün alttan görünen küçük yüzünde keyifli gülümsemeyi görür. “Seni öyle kıvrandır görmekten cinsel bir tat alıyor gibi. Sapık bir yüz.” (Öz, 2018:107). Erich Fromm'un yukarıda sözünü ettiğimiz, sadist dürtünün hâkim olduğu bu şiddet türünde canlılar üzerinde kesin egemenlik kurmanın zevki vardır. İşkencecilerin Siyasi Suçlu'yu nesneye, cansız bir varlığa dönüştürme isteği, zevki vardır. “Kendisinin insanlıktan çıkarıldığını, nasıl hayvanlaştırıldığını nasıl nasıl anlatabilir insan.” (Öz, 2018:135) Kişinin bütün insani özelliklerini elinden alarak onu yalnızlaştırmak ve ardından onu nesneleştirmek şiddetin temelinde yatan nedendir. Yemek, içmek, giyinmek, üşümek, konuşmak, düşünmek gibi pek çok özellik insanı insan yapan özelliklerdir. Bu özellikleri yok etmek insanı nesneleştirir: “Üşüyordun, titriyordun, çenelerin birbirine vuruyordu. İyi ki yalnızdın.” (Öz, 2018:54). Siyasi Suçlu, onlardan korktuğu için kitaplarını yakar, böylece nesneleşmeye, insanî özelliklerini yitirmeye başlar. Kitapları yakan Siyasi Suçlu aynadaki görüntüsünden ürker. Kendi yüzünü tanıyamaz. “Aynadaki yüzün de helanın taşları gibi yağlanmış, karalanmış. Ölü sözcükler yapışmış bütün yüzüne.” (Öz, 2018:143). Siyasî Suçlu, kendini diğerlerinden ayıran en önemli özelliği olan okumuşluğunu yitirmiştir. Zaten tek suçu kitap yakmaktır.

Sadizm odaklı şiddet gösterenler, tam bir egemenlik kurmak, isteklerinin nesnesi durumuna sokmak, onun tanrısı olmak, onunla istediği gibi oynayabilmek ister. İşkenceciler de sadizm odaklı şiddet gösterirler. Siyasi Suçlu'yu döverler, aşağılarlar, dilediklerinde de onunla oynarlar:

“Enli kolunu parmaklığın arasından güçlkle iyice sokup yüzüne olanca gücüyle yapıştırıyor.

...

‘Niye bilmiyorsun len? Ha?’

‘Neyi?’

‘Ayakta yemenin günah olduğunu. Yezit!’

...

‘Müslüman değil misin len?’ (Öz, 2018: 155).

Fiziksel ve duygusal olarak işkence gören Siyasi Suçlu ideolojik şiddete de uğrar. İşkenceci Siyasi Suçlu'ya dinini sorar. Müslüman olduğunu söyleyen Siyasi Suçlu'nun “Müslümanlığı” beğenmez. Çünkü İşkenceci'ye göre Siyasi Suçlu sol görüşlüdür ve Müslümanlığı bilmez:

...

‘Elhamdülillah de!’

...

‘İslam'ın şartı kaç?’

...

‘Ne zamandan beri Müslümansın len?’

Erdal Öz'ün Yaralınsın Adlı Romanında Toplumsal Bir 'Yara': Şiddet

...
Vuruyor.

...
'Kalübeladan beri Müslümansın, anladın mı? Kalübeladan beri!' (Öz, 2018:156).

Fiziksel, duygusal ve ideolojik olarak şiddete uğrayan Siyasi Suçlu insanî özelliklerini kaybetmeye başlar. İşkencecilerin amacı da onun insanî özelliklerini kaybederek nesneleşmesine neden olmaktır. Siyasi Suçlu'nun hayvan gibi hareket etmesini isteyip hayvan gibi hissetmesine neden olurlar. Merdivenin ortasında, yere çömelmesini, dört ayak üzerinde yürümesini isterler. Tekmeler, tokatlar bunun içindir. İnsanı hayvanlaştırmanın Siyasi Suçlu'yu yıkacağına inanıyor olmalılar (Öz, 2018: 158). Siyasi Suçlu'nun insanî özelliklerini kaybetmesine neden olarak üzerinde tam egemenlik kurma isteğindedirler:

"Başka birisinin üzerinde tam bir egemenlik kurmak, onu isteklerimizin çaresiz nesnesi durumuna sokmak, onun tanrısı olmak, onunla istediğimiz gibi oynayabilmek... Yerde, görevlilerin kalın ökçeli ayakkabılarının arasında, kuyruğunu bacaklarına kıstırılmış, sinmiş, tekmedenmiş bir köpek gibisin" (Öz, 2018: 158-159).

İşkencecilerin şiddetinin temelinde genellikle sadizm vardır. Bu durum beraberinde Siyasi Suçlu'nun tanrısı olma isteği, onun arzularının nesnesi olması vardır. Fakat İşkenceciler arasında kana susamışlık boyutunda işkence de vardır. Falakaya bağlanan Siyasi Suçlu tabanları patlayana kadar, her taraf kan olana kadar ayaklarına vurular: "İnen soplaların basıncıyla tabanlarından ansızın fişkırان kan, onun kapkara yüzüne yapışıp sıvaşıyor. Patladı öyleyse tabanların. Yardılar tabanlarını. Eliyle, yüzüne bulaşan kanı silmeye çalışıyor." (Öz, 2018: 187).

İşkenceciler Siyasi Suçlu'yu nesneleştirmek için mahremiyetini de elinden alırlar. Siyasi Suçlu sopya cinsel tacize uğrar, çıplaklıkla aşağılanır. Tüm işkencelere rağmen işkenceciler gibi olmamak Siyasi Suçlu için önemlidir. Siyasi Suçlu'ya göre vurulan olmak, vuruyor olmaktan daha güzel, çok daha güzeldir (Öz, 2018: 88). Siyasi Suçlu'nun tek suçu kitap yakmaktır. Vicdanen suçsuz olduğunu bilen Siyasi Suçlu huzurludur. Çünkü gerçekte hiçbir suçu yoktur, olmayan bir suç için dayak yer. İşkenceciler ise suçsuz insanları döven, onları korkunç durumlara düşüren insanlardır. Bu nedenle İşkencecilerin ruhu kirlenmiştir, vicdanen sorumludurlar. Siyasi Suçlu da İşkenceciler gibi ruhen kirlenmek ve vicdanen suçlu olmak yerine suçsuz dayak yemeği tercih eder. Çünkü Siyasi Suçlu ruhunun kirlenmesindenense dayak yemeyi yeğler:

"Ölmezsen, öldürmezsele; sakat bile bıraksalar, buradan çıkarsan, gün gelir de bir gün buradan çıkarsan, toprağın üzerinde, güneşin altında, insanların arasında bir alçak gibi yüzün eğik dolaşmamak isteğindedin. Kesin, kesin bir istek bu. Basılmış, ezilmiş de olsan, bir papatya gibi yaşamak kararındasın, ezilmiş, yaralı bir papatya." (Öz, 2018: 88).

Fiziksel, duygusal ve ideolojik şiddete uğrayan Siyasi Suçlu psikolojik olarak ayakta kalmaya çalışır. Gördüğü şiddetten sağ kurtulabilirse, sakat kalsa

bile, güneşin altında insanların arasında yüzü eğik dolaşmamak ister. Basılmış, ezilmiş de olsa bir papatya gibi temiz olma kararındadır.

Erich Fromm'un şiddet biçimlerinden sadizm özlü şiddet Siyasi Suçlu'ya gösterilen şiddet türüdür. Bu türde şiddet gösterenler kendilerini şiddet mağdurlarının tanrısı olarak görürler. Bu kişileri isteklerinin nesnesi haline getiren şiddet gösterenler, kişiler üzerinde tam hâkimiyet kurma amacındadırlar. Bütün bu söz edilen davranışlar İşkencecilerin gösterdiği şiddetin amacının göstergesidir. Siyasi Suçlu nesneleştirilerek diğerleri gibi Nuri olur. *Yaralısın*'da görülen bir diğer şiddet biçimi kana susamışlıktır. İlkel insanlarda görülen bu şiddet türü, Siyasi Suçlu'nun tabanlarını patlatır. İşkencecinin her tarafı kan olana kadar tabalarına vurur ve tabanlarını paramparça eder.

İşkenceciler bütün işkenceler sonunda Siyasi Suçlu üzerinde tam egemenlik kurmuşlar, onu isteklerinin nesnesi haline dönüştürmüşler, onun tanrısı olmuşlar ve sonunda Siyasi Suçlu Nurileşmiştir: "Nurilerden biri ilk kez adımı soruyor sana. Sesini kısıyorsun, fısıldar gibi, 'Nuri' diyorsun yavaşça. 'Nuri' (Öz, 2018: 247). TDK Kişi Adları Sözlüğünde Nuri ismi "*Işıklı, aydınlık*" anlamlarına gelir (TDK). Nuri ismi nur sözcüğüne dayanır. Nur sözcüğü "İlahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık" olarak açıklanır (TDK Güncel Sözlük). *Yaralısın*'da Nuri ismi simgesel olarak kullanılır. Buna göre sindirilen, kimliksizleştirilen ve nesneleştirilen "varlıklar" artık nurlanırlar. Nurdan yaratılan melekler gibi "günahlarından" arınırlar. Siyasi Suçlu da sistemin içinde kimliğinden arındırılıp Nurileştirilir.

2. BİREYİN NESNELEŞMESİ

Günümüz dünyası değişimin egemen olduğu, derin çatışmalar, gerilimler ve toplumsal bölünmelerle olduğu kadar modern teknolojinin doğal çevre üzerindeki yıkıcı saldırısıyla da ayırt edilen bir yer olmuştur (Giddens, 2012:38). Değişen zamana ve mekana bağlı olarak insan da değişir. "Geçmiş nesillerin / uygarlıkların bilgi ve düşün birikimini arkasına alarak, kendisine daha uygun uygarlıklar kurmuştur." (Aşkaroğlu, 2017:73). İnsanın kendisi ve çevresi için kurmaya çalıştığı toplumun /düzenin insana ne kadar uygun olduğu önemli bir sorundur. Dönüşen dünyayla birlikte insan doğası da değişir mi yoksa yalnızca dış koşullar mı değişir? İnsan doğası değişen dünyayla değişiyorsa insanın geçmişle bir bağlantısı kalmaz ve eski ile bağıni koparmış insan yeniden tanımlanmaya ihtiyaç duyar. Öte taraftan sadece dış koşullar değişir ve insan doğası bu duruma uyum sağlayamaz, sıkıntılar yaşar. Sosyal yaşama, değişen topluma, yeni değerlerle sıkıntılar yaşayan insan doğası geri kalmaktan, ötekileşmekten ve yabancılaşmaktan kaçamaz (Aşkaroğlu, 2017:73).

Toplum ortak değerlere sahip bireylerden oluşur. Değişen dünya karşısında toplum ortaklığını ne kadar korursa o kadar güçlü olur. Buna karşı birey kendine özgü biyolojik, psikolojik, kültürel nitelikleri olan sosyal varlıktır. Kendine özgü nitelikleriyle birey toplum içinde varlığını sürdürür. Değişen toplumda birey kendine özgü nitelikleri korumaya çalışır. Birey bir yandan kendi doğasını

Erdal Öz'ün Yaralınsın Adlı Romanında Toplumsal Bir 'Yara': Şiddet

korumaya çalışırken bir yandan da değişen toplumun ortak değerlerini özümsemek zorundadır. Bireyin yaşadığı bu çelişki onu yabancılaştırır veya yalnızlaştırır.

İnsan, duygularının yerine başkasının beğenilerini yaşadığı için duygu yitimine uğrayabilir; doğrularını savunamayıp, kendine uymayan ilkeleri benimsemek zorunda kaldığı için başkalaşır; gereksinimi duymadığı nesnelere / davranışları / rolleri benimseyerek onların esiri olabilir. Her üç olasılık da, aslında farkına varmasak bile, bir yabancılaşmadır, çünkü bu süreç, tüketim mantığına göre gerçeğini uyarlamaya başlayan insanın trajik bahtsızlığıdır (Aşkaroğlu, 2017:75).

Dünyanın iki yüzü vardır. Birisi özgürlüğün, güneşli günlerin var olduğu aydınlıklar; diğeri tutsaklığın, şiddetin yaşandığı karanlıklardır. “ Bir yanı ışıklı, bir yanı karanlıklar içinde. Bir yüzünde güneşli aydınlıklar, bir yüzünde karanlıklar, geceler.”(Öz, 2018:79). Siyasi Suçlu gözüne alındığı an özgürlüğü, güneşli günleri yani dünyanın aydınlık yüzünü geride bırakmıştır. Geride bıraktığı sadece güneşli aydınlıklar değil, kimliğini, kişiliğini de o aydınlıklarda bırakmıştır. “Sen gece içindesin, karanlıklara boğulmuşsun.” (Öz, 2018:79). Siyasi Suçlu bundan sonra tutsaklıkla beraber şiddetin, işkencenin yaşandığı dünyanın karanlık yüzüne geçer. Hayatın öznesi olmaktan çıkıp nesneleşmeye başlar.

Benlik algısının yitiminin, kimliksizleşmenin, kendilik değerlerinden uzaklaşarak, Ben yerine şekillenmenin göstergesi olan Biz'in (Sürünün) bir parçasının görüngüsünü yansıtan Nuriler traşlı boz kafalar olarak betimlenir. Uykularında kıpır kıpır huzursuzlar; uykularında bile söylenip söverler. Belli davranış kalıpları vardır: çay içmek, sigara içmek, volta atmak, tespih çevirmek. Bireyin işkence yoluyla nesneleşmesinin yanında onu yeni durumuna adapte edebilecek alışkanlıklar vardır. Siyasi Suçlu'ya koğuştaki sarkık bir torba olan yastık ve kir içinde yuvarlak sigara yanıklarıyla delik deşik nevresim verirler. Başta tiksindiren bu eşyalar artık umursamadığı, alıştığı eşyaları olur.

Siyasi Suçlu, Nuriler gibi çaya ve sigaraya sığınır. Canı her sıkıldığında, sohbet ettiğinde çay ve sigara vardır. Tespih yaşayabilmek için önemlidir. Bütün değerleri elinden alınan Siyasi Suçlu tespih edinmeyi düşünmektedir: “Böyle bir tespih edersen, sen de başarabilir misin?” (Öz, 2018: 115). “Tespih. En vazgeçilmez dosttur burada, en sevgilidir. İyi vakit geçirirsin; sigara, çay, bir de bu” (Öz, 2018: 205). Hapishanede yaşayabilmek, çöküp gitmemek için bir de volta atmak gerekir.

Hapishaneye giren insan ailesi, evi, arkadaşları, işi, hobileri gibi her şeyini geride bırakır. Bu durumda, insanın zamanını doldurabilecek onu psikolojik olarak ayakta tutabilecek alışkanlıklar edinmelidir. Tespih çekmek ve volta atmak hapishanede insanı zihinsel olarak oyarlar. Bütün zevklerini dışarıda bırakan insan, hapishaneye sigara ve çay içmek alışkanlıklarını getirebilir. Hapishanede hiçbir şey yapamayan insan; tesbih çekerek, volta atarak, çay ve sigara içerek yaşama tutunur.

3. İKİNCİ KİŞİ ANLATICI VE GERÇEKLİK DUYUMSAMASI

Anlatmaya bağlı metinlerde anlatıcı ve bakış açısı önemli unsurlardır. Yazar, okuyucunun metni nasıl görmesini istiyorsa duruma uygun anlatıcı ve bakış açısı seçer. Anlatmaya metinlerde üç anlatıcı türü vardır: ben, sen/siz ve o. Ben

anlatıcıda metnin kahramanı aynı zamanda anlatıcıdır. O anlatıcı üçüncü kişidir. Sen/siz anlatıcıda anlatı sen veya siz ifadesiyle adlandırılan bir kişiye seslenir. Anlatımın bu biçimi geleneksel kurgunun pasajlarında tesadüfen ortaya çıkmıştır. Fakat bu biçim 20. yüzyılın ikinci yarısında güçlü bir biçimde yer bulmuştur. Demiryürek'in ifadesiyle "...etkisi bir virtüöz performansdır yani sıra dışı büyük bir yetenek işidir." (2013:121-122).

İkinci kişi anlatıcı doğrudan okuyucuya hitap eder. Bu bağlamda *Yaralı* romanında sen dili kullanılır. Roman kişinin yaşadıklarını doğrudan okuyucunun hissetmesi, yaşaması amaçlanır:

Az önce silindiği belli, kurumaya yüz tutmuş, üzerinde yol yol izler bulunan bir masanın başına, tahta bir sıraya oturdun. Dayanıp sürtünmekten parlamış, sıvaları yer yer dökülmüş, yağlı duvara verdin sırtını. Eski, kurumuş bir gazete yırtığının üzerinde getirip önüne bıraktıkları deliksiz peynir topağından iki-üç parça koparıp çiğnemeye başladın. Tahta dolabın alt gözünden çıkardıkları bayat ekmeğe elini bile sürmedin. Helaların bulunduğu yere açılan tam karşıdaki kapıdan, yıllanmış, keskin bir sidik kokusu gelip gelip yüzüne çarpıyor, havayı acılaştırıyordu (Öz, 2018:17).

Roman kişinin hapishaneye getirilişini anlatan parça, ikinci kişili anlatıcıyla okuyucuyu romanın içine çekmiştir. Roman kişinin yaşadıkları, hissettikleri okuyucuya aktarılmıştır. Hapishaneye giren, yüzünde kurumuş kanı hisseden, sırtını sıvaları dökülmüş duvara dayayan, peynir tabağından iki-üç lokma koparıp ağzına atan, helaların keskin kokusunu hisseden sadece roman kişisi değil aynı zamanda okuyucudur.

SONUÇ

Yaralı, 12 Mart Muhtırası sonrasında tutuklanan aydınların yaşadığı işkence gözler önüne sermektedir. Roman, gözaltına alınan ve işkenceye uğrayan bireyin kimliğinin elinden alınması, nesneleşmesi sürecini psikolojik ve sosyolojik açıdan irdeler. Romanda sen dili kullanılarak okuyucunun süreci hissetmesi hatta yaşaması sağlanır.

Türkiye'de 12 Mart Muhtırası'ndan sonra zıt kutupların şiddet karşısındaki tutumları gözler önüne serilir. İdeolojik çatışmalarda güçlünün güçsüze uyguladığı şiddetin sosyolojik ve psikolojik boyutları anlatılır. 12 Mart dönemiyle ilişkilendirilen şiddetin bireyi kimliksizleştirme, nesneleştirme sürecini ele alması bakımından *Yaralı* önemli bir romandır.

İkinci kişi anlatıcı anlatmaya bağlı metinlerde sık rastlamadığımız anlatıcı türüdür. Bu tür zor olduğu kadar etkileyicidir. Şiddet dünyada yaygın olduğu kadar uzun bir geçmişe sahiptir. Her birey farklı türde de olsa şiddete maruz kalmıştır. *Yaralı* romanında sen dilinin kullanılması okuyucuyu şiddetin ne kadar içinde olduğunu bir kez daha hatırlatacaktır.

KAYNAKÇA

AŞKAROĞLU, V. (2015). *Postmodernizm: sınırsız özgürlük mü? özgürlüğün sınırı mı?*. Ankara: Karadeniz Dergi Yayınları.

Erdal Öz'ün Yaralınsın Adlı Romanında Toplumsal Bir 'Yara': Şiddet

AŞKAROĞLU, V. (2016). *Trajik ve modern*. Ankara: Kültür Ajans Yayınları.

AŞKAROĞLU, V. (2017). Toplum ve birey: yabancılaşma üzerine kuramsal bir tartışma, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 35(35), 78-83. DOI: 10.17498/kdeniz.341181.

FROMM, E.(1990). *Sevginin ve şiddetin kaynağı*. Çev: Yurdanur Salman/Nalân İçten. İstanbul: Payel Yayınevi.

GIDDENS, A. (2012). *Sosyoloji*. Çev: Cemal Güzel. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

GÜLBAY, A. (2017). *12 mart'tan 12 eylül'e türkiye'de seçimler ve sonuçları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.

KEANE, J. (1998). *Şiddetin uzun yüzyılı*. Çev: Bülent Peker. Ankara: Dost Kitabevi.

ÖZ, E. (2018). *Yaralınsın*. İstanbul: Can Yayınları.

TDK Güncel Sözlük, (29.07.2021), Erişim Adresi: <https://www.tdk.gov.tr>

TDK Kişi Adları Sözlüğü, (29.07.2021) Erişim Adresi: <https://www.tdk.gov.tr>